

АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ НОМІНАЦІЙ КОНЦЕПТУ *ГРОШІ* (на матеріалі фразеологізмів та прислів'їв української, російської і англійської мов)

У статті розглядаються проблеми когнітивної лінгвістики: поняття «концепт», когнітивна семантика, національна лінгвокультура. Дослідження когнітивної складової мовних одиниць, зокрема фразеологізмів, є одним із актуальних напрямків сучасної лінгвістичної науки. Проведений аналіз значень фразеологічних номінацій концепту «гроші» уможливив виявлення загальних і специфічних ознак відповідного концепту в різних національних лінгвокультурах.

Ключові слова: фразеологізм, прислів'я, семантика, менталітет, стереотип, поняття «гроші», мова-реципієнт, лінгвокультура.

Зеленцова М.Г. Анализ фразеологических номинаций концепта *деньги* (на материале фразеологизмов и пословиц украинского, русского и английского языков). В статье рассматриваются проблемы когнитивной лингвистики: понятие «концепт», когнитивная семантика, национальная лингвокультура. Исследование когнитивной составляющей семантики языковых единиц в целом и фразеологических единиц в частности является одним из самых актуальных направлений современной лингвистической науки. Проведенный анализ значений фразеологических номинаций концепта «деньги» позволил установить общие и специфические признаки соответствующего концепта в разных национальных лингвокультурах.

Ключевые слова: фразеологизм, пословица, семантика, менталитет, понятие «деньги», язык-реципиент, лингвокультура, языковая картина мира.

Zelentsova M.G. The analysis of phraseological units of the concept *money* (in idioms and proverbs of Ukrainian; Russian and English languages). The article considers the problems of cognitive linguistics: notion of “cognition”, cognitive semantics, national lingvoculture. The analysis of cognitive component of language units as a whole and phraseological units in particular is one of the most important problems of contemporary linguistics. The conducted contrastive analysis of phraseological units of “money” proved some common as well as specific features in different national lingvocultures.

Keywords: phraseologism, proverbs, semantics, mentality, concept of “money”, language-recipient, lingvoculture, linguistic world picture.

Серед пріоритетних досліджень представників когнітивної лінгвістики залишаються важливі проблеми, що вже стали традиційними для мовознавства: структура мовної свідомості, концепти та моделювання світу з їх допомогою, когнітивна семантика тощо. Ці питання висвітлені в працях Н. Арутюнової, А. Вежбицької, В. Телії, В. Гака, Ж. Соколовської, О. Кубрякової, М. Кочергана, О. Селіванової, Т. Космеди та ін. Проблема зіставлення фразеологізмів знаходиться під пильною увагою науковців, що, зокрема, знайшло відображення в працях М. Ажнюка, В. Архангельського, Я. Барана, В. Виноградова, С. Гавріна, В. Гака, В. Коптілова, В. Лазарович, В. Мокієнка, Л. Пономаренко, В. Россельса, Е. Солодухо, І. Чернишової та ін.

Найбільш розробленою поняттєвою структурою на даному етапі розвитку когнітивної лінгвістики можна вважати концепт — одиницю менталь-

ного лексикону, що конструє концептуальну картину світу. Концептами стають тільки ті явища дійсності, які є актуальними та цінними для певної культури, мають велику кількість мовних одиниць для своєї фіксації, є темою прислів'їв та приказок, поетичних та прозових творів [6: 28]. Необхідно відзначити, що національний менталітет скеровує динаміку формування та розвитку концептів – існуючі стереотипи впливають на зміст концептів, які формуються, диктують деякі фіксовані в концептах оцінки явищ і подій, які, у свою чергу, формуються під впливом економічних умов, політичних змін, соціально-політичних процесів, природних явищ, контактів з іншими етнічними групами тощо. Таким чином, мова забезпечує формування не-ідентичного сприйняття реального світу представниками різних культур, зображеного в найменуванні як повсякденних, так і специфічних предметів і явищ [Кувалдин 1992; Кейнс 1993; Астафурова 1998].

За своїм характером концепт є не що інше, як загальне уявлення, або, точніше, – узагальнене уявлення, яке отримує мовне вираження у вигляді цілої низки слів, кожне з яких пов'язане з тією чи іншою стороною, особливістю цього узагальненого уявлення, що склалися в певному мовному колективі стосовно деяких явищ об'єктивної дійсності.

Як справедливо відзначає М.В. Піменова, «концепт розсіяний у мовних знаках, які його об'єктивують. Щоб відновити структуру концепту, потрібно дослідити весь мовний корпус, у якому його репрезентовано (лексичні одиниці, фразеологію, пареміологічний фонд), включаючи систему стійких порівнянь, що закарбували образи-еталони, властиві певній мові» [7: 9]. Людина мислить концептами, комбінуючи їх і формуючи нові в процесі мислення, уживаючи при цьому стійкі сполучення, утворені на життєвій філософії свого народу, частіше використовуються універсальні в плані вираження – фразеологізми. Фразеологія яскраво відображає своєрідність життя народу, його культуру, традиції і менталітет. Саме тому фразеологія є невід'ємним складником концептуальної сфери. Варто відзначити, що лексема, яка номінує концепт, може бути вжита у складі фразеологізму. Відповідно фразеологізм може також входити в номінативне поле відповідного концепту, а аналіз значення фразеологізму дозволяє встановити певні ознаки відповідного концепту. Це сприятиме кращому розумінню особливостей світогляду представників різних, зокрема й близькоспоріднених, мовних картин світу.

Предметом статті є відображуваний у свідомості української, російської та англійської мов концепт «гроші» на матеріалі фразеологічних одиниць, дібраних із фразеологічних і тлумачних словників зазначених мов (див. список джерел).

Мета статті полягає у виявленні семантичної структури концепту «гроші» і розгляді способів його реалізації в мовній системі, зокрема на фразеологічному рівні.

Отже, сьогодні гроші, безперечно, посіли чільне місце в побуті людини, ставши, тим самим, потужним джерелом формування повсякденної свідомості і відповідної соціальної поведінки. Через призму грошей відбувається вироблення системи цінностей, народжується нова етика. Гроші диктують

свою політику, нав'язують свій світогляд, свою філософію. Гроші давно стали універсальною категорією, на основі якої створюється всеосяжна «картина світу».

Згідно з БЭС «гроші» – це загальний еквівалент, особливий товар, форма вираження вартості всіх інших товарів. Гроші виконують функції засобу обміну, платежів, вимірювання вартості, накопичення багатства, світових грошей. Незважаючи на те, що гроші виникли багато тисяч років тому, до сьогодні у світі тривають дискусії, що таке гроші й чому вони використовуються в господарстві [БЭС 2004: 172]

Концепт «гроші» є універсальним концептом, що має ідентичну семантичну структуру в українській, російській і англійській мовах. Семантична структура концепту «гроші» обумовлена всіма типами сем, що складають значення словотерміна концепту, є універсальною для розглянутих мов. Ця структура відповідає **ядерно-периферійній моделі**, у центрі якої знаходяться значення: 1) ‘бути дуже багатим, мати великий капітал’: *грошовий (золотий) мішок / «денежный мешок» / a fat cat; міряти мірками (міркою, ковшем) гроші*; 2) ‘без великих затрат праці дуже швидко багатіти; наживатися’: *гребти (загрібати, горнути) гроші лопатою; легко даставишися деньги / hot money // easy money; набивати (напихати) / набити (напхати) [собі] кишені / денег кури не клюют / money to burn // a dime a dozen*; 3) ‘великий і легкий заробіток’: *довгий карбованець; карбованці бряжчать; легкий на гроші*; 4) ‘прагнути до наживи, збагачення’: *гнатися за копійкою*.

Ближня периферія репрезентована значеннями: 1) ‘нечесно здобуті гроші’: *слизкий карбованець*; 2) ‘дорого коштувати’: *влетіти в [добр]у копійку*; 3) ‘зощаджувати гроші’: *збивати / збити копійку; откладувать на черный день / to save for a rainy day*; 4) ‘дуже бідний, який живе в нужді, нестатках’: *без копійки, мов черковна миша // бідний як церковна миша / беден как церковная мышь / to be poor as a church mouse; ні копійки за душею / ни гроша в кармане / be hard pressed for money*; і субконцептами: 1) ‘бути необачним у витратах; надмірно, нерозсудливо витратити кошти’: *сипати грішми (грошима, червінцями і т. ін.); плакали гроші // влетіти в копійку / тратить деньги впустую // упорствовать в безнадежном деле // рисковать последним / throw good money after bad // throw the handle after the blade // throw the helve after the hatcher*; 2) ‘завдавати матеріальних збитків кому-небудь’: *бити карбованцем*; 3) ‘не справдилися сподівання у зв'язку із затратами якихось коштів на одержання прибутку тощо’: *плакали гроші (грошики); свистить у кишені / перебиватися з копійки на копійку / ни гроша в кармане // не по карману / sink money*; 4) ‘скупий, ненажерливий’: *тугий на гроші; над копійкою труситься; за копійку удавиться*; 5) ‘зовсім нічого (про гроші) на мати’: *не має щербатої (зламаної, ламаної і т. ін.) копійки; сводить концы с концами (выкручивается) / to take ends meet*; 6) ‘нікчемний, зовсім поганий, ні на що не здатний (перев. про людину)’: *не вартий і ламаного гроша // гріш (копійка, шаг) ціна [в базарний день] / не стоит и ломаного гроша*.

Дальня периферія репрезентована значеннями: 1) ‘відповідати кому-небудь на щось подібним вчинком, ставленням’: *платити / відплатити та-*

кою (тією, рідко тою) самою монетою; за словом до кишені (у кишеню) не лізти / за словом в карман не полезет; 2) ‘уперто наполягати на чомусь, настирливо повторювати те саме’: знов (знову) за рибу гроші знов (знову) за рибу; 3) ‘ні за яких обставин; нізачо, ніколи’: ні за які гроші; 4) ‘чепурний, охайно одягнений, чистий’: як нова копійка; 5) ‘приймати, сприймати як істину, як щирю правду, всерйоз і т. ін.’: за чисту монету; 6) ‘не хотіти’: як (мов, ніби і т. ін.) циган копійки; 7) ‘не туди, куди слід; навмання’: у білий світ, як у копійку і т.д.

Фразеологізми, як відомо, є найбільш національно маркованими мовними одиницями; вони, з одного боку, є результатом особливих ментально зумовлених метафоричних переносів, осібногo етнічного погляду на явище чи предмет, а з іншого – це одиниці, утворені за певним алгоритмом мислення з усіма логічними та алогічними принципами його побудови.

Специфіка картини світу певної мови найяскравіше виявляється в порівнянні. Отже, лексичні значення слів можуть зберігатися, а їхні концепти можуть визначатися по-різному в мовних картинах світу. Фразеосемантичне поле «гроші», повторюючи універсальну семантичну структуру концепту, має індивідуальні, характерні для певної культури особливості. Насамперед це виявляється під час аналізу значення ФО і джерел їх образності. Оцінність ФО української та російської мов у деяких випадках протиставлена оцінності ФО англійської мови, що належить до західноєвропейської культури і транслює, відповідно, цінності, характерні для цієї культури. Відповідно, сприйняття багатства і багатих людей є неоднаковим у різних лінгвокультурах. Так, матеріальна забезпеченість та володіння великою кількістю грошей завжди були головними складниками успішного англіїця. У розумінні англіїців, гроші – це сила, процвітання – головна життєва мета: *to get money for old rope (jam) – легко, без зусиль заробити гроші; be flush of money – гребти гроші лопатою / загребать деньги лопатою; money makes money – деньги к деньгам; to live on the fat of the land – жить в роскоши // как сыр в масле; prosperity makes friends, success is never blamed.* Однак в українській мовній картині світу вислів «багата людина» не є показником успіху, що підтверджує такий вислів як *багатому й чорт гроші носить*.

Теоретично існування ідентичних за своїм значенням і внутрішніми формами фразеологізмів умотивовується певною спільністю образно-поняттєвих асоціацій, що виникають у різних мовах і в різних народів в результаті подібності їх життєвого досвіду; важливу роль при цьому можуть відігравати культурні реалії, що певною мірою відбивають спільні шляхи розвитку цих народів: *гроші – то час / время – деньги / time is money, где говорят деньги, там совесть молчит – де гроші говорять, там розум мовчить, деньги к деньгам / money begets money; деньги не пахнут / money has no smell.* Як справедливо зауважує Ю. Солодуб, «ідентичними за фразеологічними образами-мотиваторами вони, однак, не є: кожен має неповторний, специфічно національний характер (це означає, що одним із важливих компонентів структури їх фразеологічного значення є етнокультурний)» [11: 117].

Таку ж «ідентичність» за фразеологічними образами-мотиваторами їх значення можна простежити і на прикладах прислів'їв, що репрезентують

концепт «гроші»: 1) стати багатим (без особливих зусиль): *деньги всему голова; гроші відкривають всі двері / деньги открывают все двери; гроші ліч люблять / деньги счет любят / money to spare likes good care*; 2) бути успішним у якійсь справі, бути багатим, однак гроші зароблені нечесним шляхом: *деньги не пахнут / money doesn't smell*; 3) бути бідним, жити в злиднях: *хуже всех бед, когда денег нет / a light purse is a heavy curse; у кого денег нет, тому и кошелек не нужен*; 4) щодо ведення справ: *діла на копійку, а балачок на карбованець (гривню); деньги не люди — лишними не будут; за гроші і біс молитву прочитає; не стоит и ломаного гроша / it's not worth a brass farthing*.

У наш час криз і потрясінь тема грошей все більше хвилює людей. Тож гама почуттів стосовно грошей суперечлива — від любові до них і до страху перед ними. Унаслідок цього в мовах існують фразеологічні номінації, які відзначаються метафоричністю значення. Метафоричність, емоційність, оцінність, експресивність — усі ці ознаки фразеологічних одиниць надають українській, російській та англійській мовам образності й виразності. Наприклад: *ни в грош не ставить* (ставитися байдуже або не шанобливо): *cash down! cash on the nail! / Деньги на бочку!; як нова копійка / словно новая копейка / shine penny; гнаться за длинным рублем // быть на мели // испытывать нехватку денег / strapped for cash; «денежный мешок» / a fat cat; быть без копейки / to be on the rocks; золотое дно / a license to print money; звонкая монета / hard money*.

Серед прислів'їв так само фіксуємо приклади, створені на метафоричній основі: *купив біду за свої гроші; скупому душа дешевле гроша; за що продать, то продать, аби свіжа копійка; не женися за довгим рублем, і короткий втрапиш; слово старше ніж гроші; денежка без ног, а весь свет обойдет; деньги приходят и уходят, как вода*.

Варто відзначити розходження в розумінні того, що можна купити за гроші в різних національних культурах. Так, наприклад, в українській і російській мовах існує прислів'я *розум за гроші не купиш / на деньги ума не купишь*, у якому йдеться про неможливість купівлі «розуму» (освіти) за гроші, а ось в англійській мові це зробити можна: *money spent on the brain is never spent in vain* (гроші, витрачені на освіту, ніколи не пропадуть / витрати на навчання завжди відшкодовуються). Існують прислів'я, що репрезентують концепт «гроші», які у своєму складі мають національні компоненти (назви національних валют): *копейкой рубль крепок // копейка рубль бережет / penny saved is a penny earned* (досл. пенні зберіг — пенні заробив); *что ни шаг, то гривна; не было гроша, да вдруг алтын; тридцать серебряников; свет в копеечку; жизнь копейка; скупий і над копійкою трясется; на копійку напився, а на рубель похвалился*.

Серед проаналізованих мовних фактів виявлено запозичені ФО в мовах-реципієнтах. На думку М.М. Шанського, «запозичений фразеологічний вислів — це така стійка сполука слів, яка як готова відтворювана одиниця мови прийшла в російську мову ззовні і вживається в ній у тому вигляді, в якому відома в мові-джерелі» [15]. Наприклад: *беден как церковная мышь / to be poor as a church mouse; легко доставшиися деньги / easy money; купатися в*

золоті / купатися в золоте / to roll in money // be made of money // wallow in money; без копійки / без гроша / not a penny; кишенькові гроші / карманні деньгі / pin money; ни иметь ни гроша за душой / not to have a penny to his name; гроші – то час / время – деньгі / time is money, где говорять деньгі, там советь молчит – де гроші говорять, там розум мовчить, деньгі к деньгам / money begets money; деньгі не пахнуть / money has no smell. Як видно з наведених прикладів, у деяких ФО-кальках української та російської мов внутрішня форма зберігається завдяки досить прозорій метафоричності, перенесеній із мови-джерела, можливого співвіднесенню значення вислову з сучасними реаліями. Вхідження таких ФО безпосередньо з мови-джерела або через посередництво іншої мови не робить вирішального впливу на їх розуміння і вживання, хоча, звичайно, шлях через мову-посередник зумовлює збереження того ж самого сприйняття.

У ФО вкладено життєву мудрість поколінь трьох країн стосовно грошей: *де гроші говорять, там правда мовчить; з грошима і в грязі чистий; совісті менше – грошей більше; договір дорожче за гроші / уговор дорожче денег / a bargain is a bargain; людина без грошей, як птах без крил; копійка рубль береже / take care of the pence; money is a good servant / but a bad master – деньгі хороший слуга, но плохой хозяин. beggars can't be choosers – беднякам не приходится выбирать // нищим не приходится привередничать; money talks – деньгі имеют власть над людьми. Не в деньгах счастье / not by money alone, уговор дорожче денег / a bargain is a bargain.*

Незважаючи на те, що значна частина російської та української фразеології походить із одних і тих же джерел, багато співвідносних за значенням ФО істотно розходяться за мотиваційними ознаками, образною основою та метафоричністю. Мотиваційні основи співвідносних ФО двох мов можуть розходитися більшою чи меншою мірою, спричиняти наявність в іншій мові якісно інших висловів. До цієї семантичної групи можна віднести фразеологізми, що містять національно-специфічні компоненти. Наприклад: *жити, як у Бога за пазухою // як піску морського // як бджіл у вулику // і свині не їдять / хоть пруд пруди // по рублю за пучок в базарный день / a dime a dozen; больше денег – больше хлопот – сіль для їди, а гроші для біди.* Внутрішня форма ФО порівнюваних мов може побічно відбивати один і той же народний досвід, загальні побутові умови; їх близькість тим імовірніша, чим прозоріша мотивація, образна основа вислову, і навпаки, ФО із затемненою внутрішньою формою частіше не знаходять аналога в іншій мові. Розбіжності внутрішньої форми ФО в порівнюваних мовах, зумовлювані відмінностями в народних звичаях, обрядах, уявленнях, матеріальній культурі тощо, нерідко визначаються традиційним для кожного народу побутом, особливостями природних умов.

У свою чергу, семантична структура фразеологізмів, що репрезентує концепт «гроші», надзвичайно складна. Це пояснюється переосмисленням характером фразеологічного значення, переплетенням у ньому різних аспектів, нарізнооформленістю фразеологізмів і складністю їх структури, діапазон якої дуже значний і охоплює вислови від простих ФО до складних речень.

Фразеологічна система будь-якої мови має свої національні особливості. І виявляється відмінність фразеологічної системи двох або більше мов лише при їх порівняльному вивченні. Зрозуміло, що ця відмінність буде тим глибшою, чим віддаленіший генетичний зв'язок зіставлюваних мов. І навпаки. Чим ближче мови, тим більше схожих рис буде в царині фразеології.

Українські, російські та англійські ФО, що репрезентують концепт «гроші», виявили гнучкість уживання у складі фразеологічних одиниць. Деякі досліджувані лексичні одиниці використовуються в прямому значенні, виступають семантичними центрами фразеологізмів, при цьому семантичне перетворення їх зводиться до метафоризації або метонімізації значення. Семантичні процеси, що відбуваються у двох мовах, зазвичай носять аналогічний характер; у той же час їх конкретне виявлення в співвідносних фраземах може зближуватися або розходитися залежно від подібностей і розбіжностей початкового матеріалу, його подальших трансформацій. У свою чергу етимологічний бік вивчення фразеологізмів багато в чому допомагає зрозуміти культуру і побут народів, у яких запозичено фразеологізм. Особливістю стійких висловів є їх властивість у найбільш яскравій образній формі висловлювати дух народу, його менталітет, закріплювати культурно-історичний досвід пізнання світу у вигляді образних стійких висловів, що не так називають, як оцінюють явища і предмети, дії та стани тощо.

В умовах міжкультурної англо-російсько-української комунікації в основному вживаються універсальні для цих мов ФО, що засвідчує факт взаємопроникнення мов і культур та інтернаціональний характер сучасного світу бізнесу.

Слід зазначити, що в кожній мові закріплюються не всі, а лише актуальні для людини та її життєдіяльності явища й предмети, причому те, що є актуальним для одного народу, може бути неактуальним для іншого. Контрастивний аналіз фразеологічних одиниць споріднених і неспоріднених мов збагачує теорію фразеології не тільки кількісно, але й якісно, виявляючи самотність кожної із зіставлюваних мов.

Однак найважливішим залишається правило ніколи не замінювати український колорит російським або англійським, а англійський, відповідно, українським або російським. Слід зазначити, що досить важливо правильно і вдало використовувати фразеологізми. Відтворюватися вони повинні точно, у тому вигляді, у якому закріпилися в мові-реципієнті. Невиправдане їх руйнування неприпустиме.

Проведені дослідження не вичерпують проблематики взятої на розгляд теми. Подальшою розробкою зазначеної теми можна бути створення нового словника фразеологізмів із тематичним поділом матеріалу (українською, російською та англійською мовами).

ЛІТЕРАТУРА

1. **Алефіренко М.Ф.** Теоретичні питання фразеології / М.Ф. Алефіренко. – Харків : Вища школа. Вид-во при Харк. держ. ун-ті, 1987.
2. **Аскольдов С.А.** Концепт и слово / С.А. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – М., 1997. – С. 276–379.
3. **Вардзелашвили Ж.А.** Языковая репрезентация

когнитивных моделей (наномасштабный аспект) [электронный ресурс] / Ж.А. Вардзелашвили // Сопоставление как метод исследования и обучения языкам. [Сб. науч. ст.]. – Том I. – Тб., 2005. – С. 113–120. – Режим доступа : <http://vjanetta.narod.ru/mapryal.html>. 4. **Кунин А.В.** Английская фразеология (теоретический курс) / А.В. Кунин. – М. : 1986. 5. **Кунин А.В.** Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – М., 1996. 6. **Маслова В.А.** Когнитивная лингвистика / В.А. Маслова. – Мн. : ТетраСистемс, 2005. 7. **Пименова М.В.** Душа и дух : особенности концептуализации / М.В. Пименова. – Кемерово : ИПК «Графика», 2004. 8. **Пономаренко В.А.** Фразеологические единицы в деловом дискурсе (на материале английского и русского языков) [электронный ресурс] / В.А. Пономаренко / автореф. дис. канд. филол. наук. – Краснодар, 2007. – Режим доступа : <http://www.kubsu.ru>. 9. **Прадід Ю.Ф.** Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень) / Ю.Ф. Прадід. – К. ; Сімф. : 1997. 10. **Праченко О.В.** Семантика фразеологизмов и пословиц с компонентом «Цвет» (на материале русского и английского языков). – [электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ksu.ru/fil/kn2/index.php?sod=12>. 11. **Солодуб Ю.П.** Русская фразеология как объект сопоставительного структурно-типологического исследования (на материале фразеологизмов со значением качественной оценки лица) : автореф. дис. на соискание учен. степени докт. филолог. наук / Ю.П. Солодуб. – М., 1985. 12. **Телия В.Н.** Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты / В.Н. Телия. – М. : Языки рус. культуры, 1996. 13. **Ужченко В.Д.** Фразеологія сучасної української мови : Посібник для студентів філологічних факультетів вищих навчальних закладів / В.Д. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. 14. **Чердынцева Т.З.** Метафора и символ во фразеологической единице / Т.З. Чердынцева // Метафора в языке и тексте. – М., 1988. – С. 88. 15. **Шанский Н.М.** Фразеология современного русского языка / Н.М. Шанский. – М. : Высшая школа, 1985.

СЛОВНИКИ

1. **Баранцев К.Т.** Англо-український фразеологічний словник / К.Т. Баранцев. – К. : Знання, 2005. 2. **Борисов А.Б.** Большой экономический словарь / А.Б. Борисов. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Книжный мир, 2004. 3. **Кунин А.В.** Англо-русский фразеологический словарь / А.В. Кунин. – М. : «Сов. Энциклопедия», 1967. 4. **Литвинов П.П.** 3500 английских фразеологизмов и устойчивых словосочетаний / П.П. Литвинов. – М. : Астрель : АСТ, 2007. 5. **Медведева Л.М.** Англо-український словник парних словосполучень / Л.М. Медведева, В.В. Дайнеко. – К., 1994. 6. **Олійник І.С.** Українсько-російський фразеологічний словник [Текст] / І.С. Олійник, М.М. Сидоренко. – [2-е вид. перероб. й доп.]. – К. : «Рад. школа», 1978. 7. **Сайт** авторского и народного творчества [электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.aphorism.ru/dal/10.html>. 8. **Сайт** Бібліотека школяра [електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrtvory.com.ua/pr16.html>. 9. **Ужченко В.Д.** Фразеологічний словник української мови / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К. : Освіта, 1998. 10. **Фразеологічний словник української мови** [електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.uk.wiktionary.org>.